Nr. 75. Anulu XXX.

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercurea si Dumineca, Fói'a, candu concedu ajutórele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe 1/2 5 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 3 galbini mon. sunatória.

Brasiovu 6 Octobre 24 Sept. 1867.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tax'a timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

MONARCHI'A AUSTRIACA

Transilvani'a.

Din lucrarile societatii academice.

Dn. profesoru Macsimu cá referente alu comisiunii filologice pregatise proiectulu de ortografia, din care 2 parti se publicara si in Gazet'a Nrii 71 et 72. Acelu proiectu se luase de basea desbaterilor societatii, inse dupa vreo trei siedintie fórte ostenitóse s'a vediutu ca acelasi coprinde mai multe detaliuri, asupra carora se escá dispute lungi si rapitóre de timpu multu, facu cá cestiunea se si potea nainta mai de una parte. In siedinti'a IX (séu numerandu dela inceputulu lucrariloru a XXVI) se luá de base a desbaterii urmatoriulu proiectu scurtu, elaboratu de dn. Ciparu si subscrisu de mai multi membrii cá:

Propositiune ortografica.

§ 1. Alfabetulu romanu coprinde tóte literele alfabetului latinu, care sunt usitate in limbele Europei de astadi, adica acestea 25: a b c etc.

§ 2. Pentru limb'a romanésca de acum alfabetulu acesta coprinde, pre de o parte mai multe litere de catu sunt de lipsa si anume K Q si Y, pre de alta parte inse mai pucine.

a) Dintre vocali, pentru ъ, ѫ, inca si pentru ѣ si o a, candu se pronuntia cá vocali simple.

b) Dintre consunanti, pentru ч, ѱ, ѯ, ѳ si ѵ.

§ 3. Sunetele vocali si consonanti pentru care ne lipsescu litere in alfabetulu latinu, tóte sunt derivate prin fonetismulu limbei din acelea, pentru care se afla litere in alfabetulu latinu.

§ 4. Deci regul'a ortografica generale:

a) Tóte sunetele primitive etimologice sunt a se scrie cu literele corespundietóre din alfabetulu latinu. J face ж.

b) Tóte sunetele derivate sunt a se scrie cu literele sunetelor primitive, din care se deriva.

§ 5 Regulele ortografice speciali si in detaliu se voru determiná cu precisiune in partea analitica a gramaticei romanesci la loculu unde se va pertracta fonetic'a limbei romanesci.

Subscrisi: Tim. Ciparu, A. T. Laurianu, G. Baritiu, I. Strajescu, Titu Maiorescu, Io. C. Macsimu, Iosifu Hodosiu, Alecs. Romanu, N. Ionescu, I. Caragiani.

Se primesce luarea in consideratione si se incepe desbaterea in detaliu.

Dupa mai multe discusiuni se primesce tóte punctele in unanimitate; numai la § 2 observa dn. Eliadu, ca nu se póte invoi la formularea lui, fiinduca ar' puté da locu la intielesulu, ca literele K Q si Y aru fi de prisosu in scrierea romana si ca prin urmare s'aru scóte afara din alfabetulu romanu.

Dn. N. Ionescu declara, ca dumnealui a primitu si primesce propositiunea subscriesa si de densulu, inse intielege asié, ca cestiunea de a scrie f a r a cedile, este dejá judecata.

Apoi punendusse la votu propositiunea in totalu, se primesce de catra toti, inse de catra dn. I. Eliadu cu reserva la § 2, care se nu se intieléga ca literele K Q si Y se scotu din alfabetulu romanu. —

— Terminandusse cestiunea ortografica, se citesce in aceeasi siedintia program'a concursului pentru o gramatica romana, precum urméza.

PROGRAM'A CONCURSULUI
pentru un'a gramatica romana.

Partea I analitica.

Partea analitica se va desparti in dóua sectiuni, din care sectiunea I va fiosa:

a) Numerulu sunetelor articulate din limb'a romana atatu originarie catu si derivate, relatiunea intre acestea dóua specie de sunete, causele trecerii din originarie in derivate, mai incolo din derivate in alte derivate, avendu in vedere totu de odata si la fiacare sunetu, nu numai relatiunea loru naturala, dara si ceea ce se afla si in alte limbe latine, analóge cu cea din limb'a romanésca.

b) Numerulu literelor din alfabetulu latinu, care au se represente sunetele articulate ale limbei romanesci, atatu cele originarie, catu si cele derivate, aratandu regulele generali si speciali ale scrierii loru, éra in casurile de escaptione enumerandu tóte cate intra in cadrulu acestoru casuri.

De acesta sectiunea I va costa din dóua capete principali: unulu tractandu despre fonetica si altulu tractandu despre ortografia. Éra sectiunea II-a etimologica coprindiendu flecsiunea si derivatiunea vorbeloru, va ecsamina tóte partile cuventului un'a dupa alt'a intru tóte formele loru este se afla astadi in tóta romanimea, din ambele dialecte principali si cate s'au aflatu in unulu limbei romanesci comparandule cu ale celorualte limbe latine; — va alege si va fisa formele cele mai corecte pe basea principiului etimologicu intre terminii limbei r o m a n e s c i, si numai unde va lipsi acestu criteriu, recurendu si la analogi'a si chiaru etimologi'a celorualte limbe latine, va constata neregularitatile ce au intratu in formele limbei pretutindenea si va esplica causa'a acestoru neregularitati, si, déca se va putea, inca va si proiecta, in ce modu ar' fi cu putintia a se regula, celu pucinu in catuva, f a r a a s e l o v i i n u s u l u g e n e r a l e alu l i m b e i r o m a n e s c i.

Celelalte se lasa in vederile fiacarui concurente.

Marimea opului are se fia dela 15 cóle in susu tiparite in 8° mare cu litere numite garmond.

Terminulu concursului pana candu manuscrisele au se vina in cancelari'a Delegatiunii societatii academice este 15/27 Iuliu 1868. Cele venite mai tardiu nu se voru lua in consideratione. Se cere cá manuspriptele se fia scrise curatu, legibile si cu mana straina, éra nu a autorelui, formatu 4° séu folio si paginate.

In fruntea manuscrisului va fi scrisa o devisa (motto) in veri care limba si totu cu mana straina.

Pe langa ms. se va alaturá si o scrisóre inchisa in plicu si sigilata fara initialele autorelui si adresata catra s o c i e t a t e a a c a d e m i c a, portandu pre adresa din afara si devis'a manuscriptului scrisa érasi de mana straina. In intrulu scrisórei autorele se va numí pre sene.

Manuscriptele se voru censurá si judecá prin sectiunea filologica, care va propune societatii academice in siedintia plenaria, premiarea acelui din operatele venite, care va meritá premiulu destinatu pentru acésta lucrare si care e de 300 galbeni.

Manuscriptele nepremiate se voru pastrá in archivulu societatii pana ce se voru reclamá de autorii loru, ale caroru nume remanu necunoscute, fiinduca plicurile ce le voru coprinde nu se voru deschide.

Acésta programa dupa óre care discusiune se primesce in unanimitate.

Timpulu fiindu insintatu siedinti'a se redica la 5 óre. —

Program'a de dictionariu romanescu statorita in siedinti'a X din 12/24 Septembre' 1867.

Acésta programa este, precum arata co prinsulu ei, numai cá o pregatire la opulu celu maretiu. Scopulu ei este stringerea materialului necesariu la complinirea dictionariloru cate s'au vediutu pana acum in limb'a romanésca, dupa care apoi va urma a se face in decursulu anilor ecsaminarea critica, alegerea scrupulósa, ordinarea cuventeloru, definirea loru, séu adica defingerea semnificatiunii fiacaruia. Program'a de facia se margineséce numai la adunarea cuventeloru. Accessi tiene:

§ 1. Pentru lucrarea unui dictionariu romanu se aduna mai antaiu materialele necesariu, care va coprinde tóte vorbele cate se audu in gur'a poporului si cate se afla in cartile scrise pana la anulu 1830, cercare aru fi, pentru cele tiperite, dat'a imprimarii loru.

§ 2. Cu cetirea cartiloru dinsinte de 1720 si scotcrea din ele a cuventeloru séu acceptiuniloru de cuvente, cum si a formeloru ce nu se afla in dictiunariele publicate pana astadi, se insarcina dlu canonicu Timoteiu Ciparlu.

Societatea va cautá prin delegatiunea sa a procurá dlui canonicu acelea din cartile séu manuscriptele ce se scriu ca s'au nascutu pana la 1720 si pre care dsa nu le are inca la mana.

Pana la sesiunea venitória se voru luá mesuri cá se se faca unu catalogu catu se póte de exactu pentru cartile dela 1720—1830.

§ 3. Pentru adunarea vorbeloru din gur'a poporului, in forma de vocabularie provinciali, societatea inetitue retributiuni*) pentru acelu cari, prin ingrigirea si directiunea membriloru societatii, din provinciele respective, impartindusile singuri in regiuni, aru representá la sesiunea venitória asemeni vocabularie coprindiótore de cuvente, acceptiuni de cuvente, séu si forme de vorbe ce nu se afla in dictiunariele pana astadi publicate.

§ 4. Pentru o cóla manuscrisa de 40 linie de pagina si 50 litere de linia, aprocsimativu, se da o retributiune de unu galbenu.

§ 5. Societatea pune din fondurile sale, la dispusetiunea fiacarui membru cate 3 esemplarie din dictiunariele pana astadi publicate si anume: 1. Dictiunariulu de Bud'a, 2. celu de Blasiu, 3. alu lui Raoul, 4. alu lui Polizu, 5. alu lui Pisone.

§ 6. La fiacare cuventu se va dá: 1) etimologi'a unde este posibile; 2) insemnarea primitiva elucidata cu óre cari frasi, alegunduse de preferentia proverbiale poporali; 3) diverse alte insemnari de asemenea elucidate prin frasi si proverbia poporali; 4) traducerea fiacarui din aceste insemnari intru un'a din limbe, latina, italiana, francesa, germana séu greca, pre care lucratoriulu ar' cunósce o mai bine.

Programele impartasite aici sunt scóse din protocolulu séu cum se dice in Romani'a procesulu verbalu incheietu pre scurtu asupra lucrariloru fiacarei siedintie. Cuprinsulu acestoru programe trebue se se in numai de ceea ce este elu intru adeveru, adica inceputulu de activitatea societatii pe urmatórele diece luni, adica pana 1/13 Aug. 1868. Cu alte cuvente: Societatea academica isi luá siesi unu pensum, o lectiune pe diece luni. Timpulu va arata déca acelea lectiuni voru fi fostu usióre destulu, séu prea grele. La elaborarea unui dictionariu se cere o viétia intréga de omu. Cei 40 membrii ai societatii francesci au lucratu 40 ani la dictionariulu academicu, cu tóte acestea urmasii loru inca totu mai au de lucru cu acelasi. Multi lexicografi au muritu fara cá se'si fia ajunsu scopulu in totu curaulu vietii loru. Un'a este a elabora unu dictionariu si cu totulu alt'a cá se traduci cateva mii de cuvente in vreo limba séu alta. Chiaru si acésta lucrare din urma este anevoiósa destulu si adesea compromitietóre.

Precum vedeti, scopulu societatii academice este si trebuciu se fia pentru inceputu numai o culegere a cuventeloru, fraseloru si idiotismeloru

*) Onorariu, respaltire in bani.

cate nu sunt culese în dictionariele tiparite pana astadi. De unde se se culéga aceles? Din gur'a poporului de pretutindeni pe unde locuiescu romani, cum si din cartile mai vechi si mai nóua cate se afla tiparite in limb'a romanésca. Membrii societatii s'au invoitu cá se se culéga orice cuvente sunt in usu comunu in diferite tienuturi, fara a cauta la originea loru, pentruca acésta se va cerceta mai tardiu dupace se voru aduna tóte.

In Gramatica se voru respecta formele ambeloru dialecte, adica ale celui din Daci'a si ale celui din Macedoni'a, Tesali'a, Epirus si Greci'a propria pe unde locuiescu romanii numiti macedovalachi

Dupa acestea póte judeca oricine, déca societatea academica si-a luatu siesi pensum destulu de mare pe 10 luni. — G. B.

Brasiovu 20 Sept. 2 Oct. 1867.

Eri la trei óre si diumetate dupa amiédi comerciantii nostri mersera a binevenite pre ilustrii membrii si societatii academice romane si anume pe pre on. d. canoniculu metropolitanu Timoteu Cipariu, d. Al. Romanu si pe franculu si lealulu aparatoriu alu drepturiloru si alu autonomiei transilvane Dr. Hodosiu.

D. Popoviciu comerciantu in numele romaniloru brasioveni bineventà pe ilustrii nostri ospeti pentru fericit'a loru reintornare din capital'a Romaniei libere si pentru maretiulu succesu, ce acésta societate este destinata a aduce romanismului. Apoi adresanduse catra Dr. Hodosiu a adaugatu: „Suntemu fericiti a ve esprime si prin grainu adunc'a nóstra recunoscintia pentru maréti'a si abnegat'a aparare ce aduceti fara incetare in favórea inbitei nóstre patrie autonóme si mame comune, pe lunga adresele ce v'am tramisu la Pest'a. La aceste cuvinte bine simtite deputatiunea rupse in se traiésca societatea academica romana!!!

D. can. Ciparin multiami populatiunei in termini scurti, nobili si tórte apriati. D. Romanu respunse: ca basea romanismului s'a pusu prin asiedierea literéloru alfabetice, care voru fi de adi inainte simbololu credintiei tuturoru. Dr. Hodosiu multiami deputatiunei in terminii urmatori: „Jovu a dien: Omulu este nascutu pentru a lucra, precum passerea este nascuta pentru a sbora. Lucrulu este legea naturei ómenesci, este frenulu patimiloru lui. Dv. ati intielesu acésta lege, si ati lucratu pe terenulu de comercianti, pe terenulu de a redica scole si pe intregulu terenu alu simtimenteloru romanesci. Dv. Brasiovenii, singuri ceta tiani si unei singure cetati — mai — romane in Transilvani'a, aveti si putere materiala, si trebue se aveti si simtiulu de a lucra si mai multu si mai bine pentru romani. Nu scriu, dar' este ceva in romanu ce creadia acelu cuget, acelasi simtimentu unicu romanescu. Ve multiamesco, Domniloru si fratiloru."

Aceste cuvinte, si cele dise de ceilalti membri si societatii academice „fusera scoperite de aplause si de orari prelungite.

Liniscea restabilindusse, d. Ciureu invita pe ilustrii nostri ospeti la unu banchetu oferitu de comercin si de inteligentia in onórea ddloru.

Pré on. d. canoniu Cipariu declinà acésta invitare din cau'a debilei sale sanatati si mai cu séma fiindu'i dispositiunea facuta a celalatori indata la locuiu oficiului. Ceilalti primira cu mare curtenire si recunoscintia.

La 8 óre séra orasianii nostri se afla adunati intr'o sala maréti'a, bine decorata si iluminata a giorno. La intrarea ilustriloru óspeti, se facu tacere, Dn'a Hodosiu insocita pe barbatulu seu, urari de se traiésca rupsera tacerea de bucuria provenita din cau'a Dómnei.

Erá unu ce imposantu a vedé acésta mul time plina de viétia si de dorintie incoujurandu pe ilustrii óspeti, demnii aparatori si nationalitatii si salvatorii cugetului. Nu voiu vorbi nimicu despra banchetului, Brasiovulu, fruntarea Bucurescilorn, a sciutu a i rapi elegantii si lucsulu seu. Trecu dar' peste totu si ajungu la tosstulu de bineventare, unde redicatorulu s'a destinsu prin panegirice facuta societatii academice in genere si folosele ce astepta fiecare romanu in parte.

P. O. D. A. Romanu respunse acestui tosstu cu o sfabilitate maréti'a, fiecare cuventu cadea cá o roua asupra animeloru nóstre, si fini multiamindu pentru acésta nesseptata ovatenia din partea Brasioveniloru. Vocea sa facù a se resuna pentru prim'a óra cuvinte, care a pot otari destinatele unei tieri. Vivate prelungite acoperira vocea vibranta a oratoreloru.

Dr. Hodosiu respunse cam in acelasi modu, inse a adaugatu: Romanulu nu póte peri, ca-ci inse a adaugatu: Romanulu nu póte peri, ca-ci este sentinela pusa de Rom'a in Orientu pentru aparerea civilisatiunei in contra invasiunei intunerecului. Póte ca ne vomu reintórce la tóte oratori fasera inecati de aplause si de vivate: Traiésca totu Romanulu! fuse de mie de ori repetatu.

Unu altu oratore se redica candu tacerea se restabili si fiinduca erá vorba de academia, se restabili si fiinduca erá vorba de academia, se restabili si de litere, vorbi mai pe largu asupra bi nefactoriloru invetiamentului, dete asemine pagina cuvenita par. metropolitu Siaguna pentru fundatiunea scolastica si alte multe. Acésta oratiune fù primita cu aplause prelungite si cu se traiésca.

Dar' cea ce fuse corón'a banchetului fù oferirea ce se facù domnei Hodosiu de unu bucheta pusu intr'unu pocalu de argintu cu inscriptiunea: „Orasienii Brasiovului, Tributu de recunoscintia pentru onóre si virtute. Oratorele cu unu glasu tremurandu resmintea faptele parintelui Balintu, tata 'lu dnei Hodosiu si depunendu buchetulu in manile dsale, adunarea erupse in vivate si aplause frenetice.

Banchetulu se prelungi pana la 1 óra dupa média nópte totu asia de animatu, de veselu si de doiosu. O multime de toaste se redicara, unele mai importante de catu altele. — Una arunele mai importante de catu altele. — Una arunele mai importante de mustra intre romanii monis, una fratietate de mustra intre romanii de tóta plas'a fù parol'a ce o intinse banchetulu la toti romanii. Intr'unu tosstu, basatu pe ecteni'a: „Si pentru-unirea tuturoru". S'a recomandatu din aduncula animiloru tuturoru fratiésca concordia nationala in bine cá si in reu, cu tóta abnegarea de orce alte interese, ceea ce singura ne va poté incununa opulu fericirii si inaltiarii pe pamentu! Cu acésta se saluta tóta fiinti'a adeveratu romanésca! — Nemica nu veni a nelinisci. —

Ilustrii óspeti, luandu concesiune dela noi, ne disera; nu ve uramu nópte buna, ci totudeuna diu'a buna, ca-ci sórele romanismului este la resaritulu seu.

Aplause si vivate entusiaste primi acestu semnu de bunu auguru si nóptea de 19 Sept. va fi nestérsa din memori'a Brasiovului. —

Clusiu 30 Sept. Esc. Sa d. comisariu regiu, indata dupa reintórcerea sa din calatori'a sa facuta prin Transilvani'a si inca astadesta si prin muntii apuseni pana la Detunata, porni s dóua di catra Pest'a, de unde se va abate la Casiovi'a in negótia private si póte pe 28 se va reintórce in Clusiu. —

„H. Zig." aduce unu telegramu din Pest'a 2 Oct. de cuprinsu, cumca prin unu emisu alu r. ministeriu de justitia alu Ungariei se disólva curtea suprema de cassatiune transilvana din Clusiu in 31 Dec. si din 1-a Ian. 1868 tabul'a r. septemvirala unguresca lasi va lati activitatea cá curte suprema de cassatiune si preste Transilvani'a. Lucrurile mergu preste tóta asteptarea totu mai rapede in noiéuiu politicei centralismului din Pest'a si inca dupa liberu arbitriu fara catu de pucinu respectu la autonomi'a Transilvaniei, la puterea legiloru ei si la inlesnirea poporului intru administrarea apropo a dreptatii. —

Cetimu prin diurnale, ca universitatea nationii sasesci inca se va pute readuná in Nov. In cau'a judeceloru apelative s'a facutu destula vorba pana acum, ca séu se fia 3, la M. Osiorhelu, séu se fia 3, la M. Osiorhelu, Sibiiu si la Clusiu cate un'a, séu se rehelu, Sibiiu si la Clusiu cate un'a, séu se remana cá si in tempii antemartiali numai tabl'a r. dela M. Osiorheiu. Noi nu ne am datu parere, pentruca unde voinți'a de mana cu sil'a rérea, pentruca unde voinți'a de mana cu sil'a rérea, pentruca unde voinți'a de mana cu sil'a ocupa locuiu ratiuniu si alu respectarii, descoperirea opiniuniloru resuna indesiertulu libiou si cobicu. —

Minteulu Gherlei 27 Sept. In 22 Sept. a. c. cam pre la diumetate la trei óre dupa amiédi unu focu infricosiatu prefucù in cenusia 24 de case din comun'a nóstra impreuna cu tóte cerealele ce le aveau acei nefericiti, asia catu remasera in intielesulu celu mai strinsu alu cuventului proletari, si de nu se voru face catu mai curendu pasi cuviintiosi pentru meliorarea sortiei acestoru nefericiti de catra organele competinte, séu voru luá lumea in capu, — séu in estrema necesitate voru fi siliti asi vinde séu zalogi mosiile pre la evrei, cari cu ochii lui Argus cauta atari momente spre a le folosi in interesulu loru, — din ghiarele carora nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Dorere ca nimene nu le voru poté scóte in veci. Indesiertu le esplica omulu folósele assecurarei, Indesiertu le esplica omulu folósele assecurarei, Indesiertu le esplica omulu folósele assecurarei,

tóte acestea suntu totu atatea obiecte, cari nascu unu feliu de trema in partit'a si liberala estrema, care de s'a si mai imputeritu cu vreo 9 deputati, ea inse va servi numai de unu deresu la pertractarile dietale, si partit'a lui Deák, protipendatii tierei, isi voru face tréb'a chiaru si candu steng'a ar' incercá vreo revolutione prin mediulocirile lui Kossuth, cum se mai facù asemene si cu Rákoczy, si maioritatea va deveni totu ceea ce a fostu si ceea ce o prediseramu inca inainte de acést'a cu vreo 4 ani. —

Discursulu

D. A. Paplu Harianu,

rostitu la redeschiderea curtei de cassatiune si justitia.

(Urmare.)

B) Responsabilitatea civila.

„Dara ce e de facutu cu actiunea civila ce s'ar intentá unui functionariu administrativu pana la facerea legei speciale? Unu functionariu administrativu prin unu fapta alu administratiunei sale, fapta care ar' puté se nu fia crima nici delictu, aduce unu prejudiciu civilu; cum se va repará acestu prejudiciu? In puterea constitutiunei, nu mai incape indoiéla, ca partea vatamata póte, deadreptulu si fara nici o autorisatiune prealabila, trage in judecata civila pre functionariulu administrativu pentru fapt'a administratiunei sale.

„Dara cari suntu casurile si care e procedur'a acestei urmari civile?

„Constitutiunea dice, ca casurile si modulu urmarirei se voru regulá prin anume lege.

„Asta lege inca n'o avemu?

„Ce e de facutu pana atunci? Vomu urmá óre legei comune? Inse constitutiunea chiaru prin acea, ca a lasatu unei legi speciale a regulá casurile si modulu acestei urmariri, a derogatu legei comune, intocmai precum si procedura civila a derogatu legei comune prin dispositiunile speciale ce are pentru actiunea civila ce se intentá asupra judecatoriloru. E evidentu ca, precum procedur'a civila pre judecatori, de asemenea constitutiune, abrogandu autorisatiunea prealabila, a voitu se garanteze pre functionarii administrativi prin o lege speciala contra sicaneloru posibile ale particulariloru cari, dupa legea comuna, ar' puté prin actiuni civile neterminabile se paralisese administrationea publica, se'i impedece activitatea si se'i deprime tóta autoritatea si prestigiulu necesariu. Intr'acea constitutiunea nóstra, déca creéza unu provisoriu in privirea responsabilitatei ministriloru, incatu pentru functionari, ea se marginesce a derogá legei comune, pandu in vedere o lege speciala; éra acésta lege speciale neiindu nici pana astadi facuta, se póte sustiené ca noi, in acésta privire, ne aflamu, din nenorocire, intr'unu adeveratu juristitiu.

„Se speramu ca, dupa dreptulu de initiativa de care se bucura astadi camer'a cá si guvernulu, ceo dintaia sesiune a adunarei legislative se va grabí a pune capetu acestei anomalii.

„Dupa ce principii ar' trebuí facuta acésta lege speciala de urmarire civila?

„Inainte de tóte, se nu perdemu din vedere ca urmarirea civila contra functionariloru administrativi e o adeverata actiune recursoria civila contra acestoru functionari. Prin urmare, legea speciala asupra acestei actiuni va cautá a fi analóga legei procedurei civile asupra actiunei recursorie contra judecatiloru.

1. „Casurile responsabilitatei civile. O lege speciala va enumerá ea óre tóte diversele casuri particularie de responsabilitate civila, ori se va margini a consacrá óre-cari regule generali? O enumeratione completa a casuriloru particularie e imposibila. Prin urmare, nu remane decatu enunciarea catoru-va principii generale, cari sa imbraciséze, directu séu indirectu, tóte casurile de responsabilitate civila.

„Acést'a e sistem'a adoptata de codicele civile (art 998 si urmatorii) pentru responsabilitatea civila comuna. Totu dupa acestu principiu generalu alu codicelui civilu e regulata in procedur'a civila (art. 305 si urmatorii) responsabilitatea civila a judecatoriloru. Totu acestu canta a servi de basa si legei responsabilitatei civile a functionariloru administrativi, in ceea ce se atinge de casurile responsabilitatei loru.

„Acésta sistema a codelui Napoleonu, adoptata de tóte legislatiunile civile moderne a tara de cea prusiana, in practica nu a datu vreodata locu la vreunu inconvenientu seriosu.

„Asia dara, norm'a fundamentala a determinarei casuriloru de responsabilitate civila a functionariloru administrativi, va fi codicele civile, care la capulu despre delicte si quasi delicte, dice: „Ori ce fapta a omului, care causéza „altui'a prejudiciu, obliga pe acela din a carui gresiéla s'a ocasionatu, a'lu repará. Omulu este responsabile nu numai de prejudiciulu ce a causatu prin fapt'a sa, dara si de acelea ce a causatu prin negligentia séu prin imprudenti'a sa."

„In acestu principiu alu legei civile, diace si responsabilitatea civila a functionariloru administrativi. In generalu nu se cere intentiune rea, fraud'a, séu dolu, pentrucá se siba locu responsabilitatea civila a functionariului. Prejudiciulu aduss din erórea, din negligenti'a s'au imprudenti'a functionariului, deschide dramulu actiunei civile asupra lui, si da locu respunderei; ca-ci, in adevaru, nu o drepta se sufere cineva din caus'a erórei, negligentii séu imprudentiei acelor'a, carora s'a incredintiatu interesele tuturoru. Acestu principiu generalu aplicatu la responsabilitatea functionariloru, dupa noi, n'ar' trebuí se sufere decatu o singura modificatiune in casulu candu e vorb'a de erore de dreptu.

„Unu functionariu administrativu interpretandu reu legea, aduce pagub'a cuiv'a. E supusu respunderei civile? Juristii distingu, aparandulu pentru o erore de dreptu scusabila, condamnandulu pentru cea nescusabila. Erórea de dreptu se considera escusabila, déca in sprigiulu interpretarei ori gresite se potu invocá motive serióse si importante, cari puteau se'lu aduca in erore. Aru fi nedrepta a supune pe unu functionariu respunderei civile pentru asemenea erore de dreptu; ca-ci nu se póte pretinde dela unu functionariu cá se intielége legea totudeun'a precum o va fi intielegendu cutare tribunalu inaintea caruia ar' puté fi trasu in judecata pentru erore de dreptu. Teori'a contraria care aru supune pe functionariu respunderei civile pentru veri-ce erore de dreptu, ni se pare nu numai nedrépta dara si prejudiciósa adeverateloru interese ale statului, pentruca aru impedecá actiunea puterei executive; agentii acestei puteri adesceori n'aru mai indrasní a luá measurele cele mai utile si neoperate, de frica se nu provóce asuprasi o serie de actiuni civile. Asia dara erórea de dreptu fia si reala dara escusabila, nu póte dá locu actiuni civile. Acést'a e unic'a restrictiune ce amu aduce noi principiului generalu de responsabilitate enunciatu in codicele civile. Incatu pentru erórea de facto, care provine nu dintr'o dispositiune indoiósa a legei, ci din lips'a de bagare de séma, din negligentia curatu materiala, acea trebue se dè locu respunderei fara deosebire; si cu dreptu cuventu, ca-ci bagarea de séma, studiulu, esactitudinea suntu datorii alu functionarului, si nu e neci o ratiune care se justifice aperarea lui de respundere pentru prejudiciulu ce provine din negligentí'a datoriei sale.

„Drepturile statului si ale particulariloru trebue a fi egerate nu numai contra relei credintie, dara si contra negligentiei. Ce aru devení aceste drepturi, déca ver-ce functionariu le-aru puté calcá in pitiore, fara respundere macaru civila, prin nescintia séu lipsa de zelu!

„Unu functionariu administrativu aru puté óre invocá pentru scusarea faptei sale, ordinulu superiorului seu. Ordinulu ilegalu alu superiorului redica responsabilitatea agentului in urmatórele conditiuni: 1. Déca inferiorulu datoră supunere ierarchica. 2. Déca ordinulu erá relativu la cause de atributiunile superiorului si in fine 3. Déca inferiorulu ignoră ilegalitatea ordinului. Astfeliu agentulu inferioru nu mai e responsabilu din momentu ce ilegalitatea ordinului ce a executatu erá indoiósa. Dara candu ilegalitatea e invederata, elu n'aru mai puté invocá bun'a credintia, elu aru fi respundietoru. Unu superioru ordonà inferiorului sustragerea unui actu; unu oficiaru alu starei civile ordonà subalternului seu falsificarea unui actu de nascere. Ilegalitatea ordinului e evidenta, agentulu ce l'aru executá n'aru mai puté invocá supunerea ierarchica. Inainte de tóte, supunere legei. Aceste principii suntu recunoscute si aplicate si in codicele criminale, art. 99 si 159.

„Numai dóue casuri mai insemnamu din jurisprudentia, in privirea responsabilitatei functionariloru administrativi: a) Actele de administratiune ce potu trage dupa sine respundere civila, nu trebue confundate cu decisiunile legale prin cari administratiunile publice aru puté atinge interesele private. b) Din momentu ce unu actu alu unui functionariu administrativu, e aprobatu formalu de ministeriu, functionariulu nu mai respunde; respunderea tóta privesce pre ministrulu ce a aprobatu; mai alesu candu actulu functionariului nu erá definitivu fara asemenea aprobatiune, precum e cu functionarii administrativi, cari nu dau decatu avise, pareri.

„Resumandune: casurile responsabilitatei civile a functionariloru administrativi dicus in principiulu asiediatu in art. 998 si urmatorii ai codicelui civilu, cu unic'a restrictiune ce resulta din natur'a acestei responsabilitati, in privirea erórei de dreptu. In generalu, nu numai fraud'a, dara si erórea deschide dramulu acestei actiuni.

(Va urmá.)

Cronica esterna.

Prinderea lui Garibaldi.

Lui „Triester Ztg." i-se scrie din Florenti'a cu data 25 Sept, cumca sufletu de omu nu asteptá neci presimtiea prinderea lui Garibaldi, fiinduca tóte depesiele private de cuprinsu politicu erá oprite din partea regimului si „Gazeta ol." fù cea de antaia, care descoperi acestu evenimentu in momentulu, candu Garibaldi se aflá escortatu de carabineri si militari pe trenulu separatu si trecuse prin cortes trenului de Florenti'a catra Alesandria. Consiliulu ministerialu ad. decise in 24 demanéti'a internarea lui Garibaldi si tramise 2 oficiri mai'nalti din pretoriulu generalu la Arezza cu ordine, cá se provóce pe Garibaldi, se-si dè parol'a de onóre, ca sbéice de or-ce incercare de a face irumpere in statulu papalu, éra nevrendu se faca scést'a indata se faca pasi spre alu prinde si alu straporta la Alesandri'a. Oficirii nu aflara pe Garibaldi la Arezzo, care insintase la Sinalunga, de unde vrea se irumpa in statulu papalu. Oficirii isi implinira ordinea si intalnindu pe Garibaldi la Sinalunga ilu provocara se abdica dela totu planulu lui. Elu inse nedecumu nu se invoi si sesia lu prinsera, in dusera, la Sienna si de acolo la Alesandri'a. Numai dupa amédi pe la 5 óre sosi scirea la Florenti'a, cumca Garibaldi e prinsu si straportatu. Deputatii din steng'a, cari se aflá in Florenti'a indata se adunara in palatiulu vechiu si ridicara protesta in puterea statutului de deputatu, ceea ce erá si Garibaldi, in contra are starii primului erou alu seculului. — Indata ce se imprastiá scirea despre arestare in publicu, incepura in Florenti'a junii si Garibaldisanii a desarmá vigiliele guardei nationale inandu puscile si incependu a face tumultu, care incepù a lua dimensiuni amenintiatórie, incatu pe la 8 óre cavaleri'a se aflá silita a pasi la mediuloc cu patróiele de infanteria crucindu in tóte direptiunile capitalei. Tóte garnisónele fura consemnate in casarme. Pe la 9 sér'a deodata se aflá o multime de poporu dinaintea locuintiei min. Ratazzi, care suptu strigate: mórte lui Ratazzi" aruncá petri in ferestrile cortelului presiedintelui de ministri Ratazzi. Cavaleri'a grabi aici, imprascià poporulu si arestà corifeii, ce strigau fara dumerire. O parte din poporu inse merse la prefectura si dintr'o bolta aprópe luà armele, se dusera la ministeriu de interne, incepura a strigá: „Se traiésca Garibaldi, noi vremu Rom'a!" Diosu cu tradarea! Intr'aceea ostasimea pasi numerósa din tóte partile si imprascia poporulu: — Cine scie, pana acuma ce voru fi mai intreprinsu Garibaldianii, cari se aflá in numeru fórte mare.

Scimu ca Garibaldi fù in 27 strapurtatu indata dela Alesandri'a si Genua la Caprera tocma pe candu se tienea meetinguri prin tóte cetatile Italiei, aducundu cenciuse pentru liberarea Romei si restituirea ei de capitala a Italiei, dechiarandu de tradatori pre toti aceia, cari ar' cutezá a denegá Romanilora dreptulu de a 'si recastigá libertatea si a se reuni cu marea familia a Italiei. Din contra dechiara meritati de patria pe toti cei ce voru intinde mana de ajutoriu pentru de a inteli liberarea Romei. Meetingurile formara si comitete pentru Rom'a decidendu a tramite lui Garibaldi ovatiuni si gratulatiuni, ér' strainii ce ar' incerca intrevenire ii dechiara de dusmanii patriei. Ce voru face acuma respectivele meetinguri, candu voru audi de internarea lui Garibaldi, vomu vedé.

SERBIA. Belgradu. Lui „Hon." i-se scrie din Belgradu, ca gen. Türr calatorindu pe acolo fù primitu oficialminte de catra principele si fù cercetatu de catra ministri si consuli, cá unulu ce calatorece in calitate de generalu adjutantu alu regelui Italiei. E interesantu judecat'a lui Türr, ce o dede pe facia intr'unu cercu amicalu

despre partidele din Ungari'a. Se luamu aminte: „Eu nu potu analisá victoriele partidei lui Deák, dise Türr, pentruca nu'i cunoscu fasele; inse in scurtu tempu, catu petrecui in tiér'a mea, am vediutu, ca natiunea incepe a se desteptá si partid'a lui Deák un'a dintre cele 3 din tiéra, dice: stamu pe locu! si déca vomu fi siliti se pornimu, se o facemu scést'a numai cu incetulu.“ Steng'a a primitu constitutiunea de acumu si ea dice: trebue se ne grabimu a imbunatati catu se póte mai multu si a ne intemeiá libertatea pre o basa duratoria.

A 3-a partita, stang'a estrema, dice: eu nu am votatu nemica si vréu totulu. Mai incolo dice acésta partida: n'avemu convingere, ca starea de facia va fi dura. Aceste 2 partide din urma doresce invoirea cu nationalitatile. Despre ide'a partidei lui Deák care s'a schimbatu dela 1861(?) incóce numai stat'a potu dice, cumca c. Andrássy vré se faca tóte pentru invoirea cu nationalitatile, totusi suptu conditiune, cá intregitatea tierei se nu se jignésca (ad. supremati'a se nu sufere scadimentu). In fine se plange Türr, ca cu parere de reu vede, ca unii dau esplicare calatorie'i s'ale, cá cum ar' fi tramisu de regimulu italianu, séu chiaru de catra Napoleone, cu o misiune incredintiata. — Ar' fi tempulu a ne desteptá din visurile acestea fabulóse, care numai catu facu din individii animi slabe si pre natiuni le légana, cá se cadia ér in letargia. — Se se incrédia fiecare in dreptulu si in puterile sale si se n'astepte, ca lupulu isi va schimbá si naravulu cu perulu.

ROMANI'A. Bucuresci, 27 Sept. „Monitorulu“ insira pe scurtu, ca joi intrunî Alteti'a S'a Domnitoriulu Carolu I la més'a s'a pe prin cip. Ipsilanti pe cons. actualu de statu alu imp. Rusiei d. Botianoff, D. D. W. Stardza, presied. curtii de casatione, pe D. D. Mavrogeni si I. Cantacuzinu fosti ministri si alti functionari. Dupa scést'a referesce numai pe scurtu despre ultim'a siedintia a societatii academice romane, pre catu publiesramu si noi. Totu „Monit.“ comunica, ca Domnitoriulu a primitu o scrisóre autografa dela imp. Napoleon fórte afectuósa pentru Domnitoriu si tiéra. —

„Romanulu“ insira tostele, ce se tienura in 13 Sept. a. c. in memori'a luptei bravilor pompieri, dela délulu Spirei, candu o mana de ómeni in 1848 combatura pe turci si ucisera din ei vreo 400; una mana de omeni a lustu lupta cu 10 mii turci.

Celu mai antaiu toastu fù redicatu de min. presied. Stefanu Golescu pentru Mari'a S'a Domnitoriulu romaniloru. Colonelulu Adrianu, min. de resbelu reamintì maretiulu faptu eroicu alu pompieriloru, care a redicatu stim'a natiunii romane in ochii lumei. D. Costaforu, comandantele pompieriloru capitalei respunse min. de resbelu, ca pompierii de acumu suntu gata la asemenea sacrificia condusi de asemenea simtieminte si sacrificia pentru patria cá si eroii dela 1848, cari au datu peptu cu unu numeru de 10 ori mai mare de inimici ceea ce suntu gata a face si ei si bè pentru corpulu pompieriloru.*)

Min. de resbelu descopere, ca Domnitoriulu pentru ocasiunea acestei serbari va insinta 2 oficiri din corpulu pompieriloru si va amnestiá mai multi pompieri, cari se afla suptu pedepse corectionari. Aclamarile pentru Domnitoriu erau entusiastice. S'a mai inchinatu pentru armat'a romana, pentru guard'a nationale, sor'a armatei regulate, pentru inspectoriulu guardei nationale, pentru societatea academica romana, si in onórea celoru cari stabilescu unitatea spirituale a tuturoru romaniloru.

Dupa acésta d. Hodosiu, membru alu societatii literarie, ridicandu unu toastu, se esprimé camu in terminii urmatori:

Domniloru!

Redicu toastulu meu intru sanetatea celoru cari lupta pentru limb'a romana.

Singuru poporulu romanu este despre care istori'a a insemnatu ca „mai multu s'a luptatu pentru limba de catu pentru viétia.“

Lupta inse a fostu dupla. Lupta pe campulu literariu, si lupta pe campulu de batalia.

Unitate in aceste lupte la inceputu nu era. Romanii se luptau impartiti, dara toti luptau. Asiá cei din Maramuresiu sub Menumoruta, cei din Banatu sub Claudiu, cei din Transilvani'a sub Gelu si asia mai departe.

Resultatulu ilu scimu. O! si ce resultatu stralucitoriu ar' fi fostu, candu toti ar' fi luptatu intr'una unire.

Asia si pe campulu literariu. Dar' nici amu ajunsu la una unitate, precumu limb'a ne este una. In litere, in spiritu suntemu uniti: si asta ne a costatu lupta s. c. l.

Avemu se mai luptamu anca.

Se traiésca cei cari lupta pentru limba.

Simpatice strigari de urare respunsera acestui toastu.

Apoi d. Romanu, membru alu societatii literarie, purtà unu toastu camu in modulu urmatoru:

Domniloru!

Cu tóte ca de cateva dile suntu camu indespusu, nu me pociu retiné totusi de a descoperi sentimintele mele, miscatu fiindu si eu de emotiunea dilei.

Vedendu in asta stralucita adunare pre representantii tinerei institutiuni, a guardei natiunale, vedu bratiele Romaniei, si atunci sufletulu meu, si aduce aminte de timpurile cele gloriése ale istoriei romane, candu in dilele lui Stefanu celu Mare si ale lui Mihaiu Eroulu, in animele Romaniloru, ardea focului sacru alu iubirei de patria.

Urmat'au timpuri fatale, candu dusmanii natiunei nóstre credea si afirmau, ca acelu focu natiunei nóstre credea si afirmau, ca acelu focu sacru s'a stinsu din animele romaniloru si ca bracielе Romaniei sunt enervate. — Dar' vebracielе Romaniei sunt enervate. — Dar' vebracielе Romaniei sunt enervate. — Dar' veb